

ВІДЗИВ

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Гуменник Інни Вадимівни**«Розвиток архітектурної типології ландшафтних театрів в Україні»,**

подану на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю

18.00.02 – «Архітектура будівель та споруд» у спеціалізовану вчену раду

Д 35.052.11 при Національному університеті «Львівська політехніка»

Систематичний розвиток архітектури відкритих театрів – їх глядацько-сценічного простору, дійової організації, об'ємно-планувальних рішень, пошук естетично-образного вирішення, технічне та технологічне вдосконалення триває вже не одне століття. Початком даного процесу можна вважати культові споруди прадавніх слов'ян; потім розвиток давньогрецьких амфітеатрів та відкритих арен Римської імперії; пересувні театри-балагани епохи Середньовіччя; садово-паркові присадибні зелені театри; літні театри радянського періоду в СРСР та в Україні і продовження в сучасних ландшафтних театрах ХХІ століття. Докладно вивчали архітектуру відкритих театрів на всіх етапах його генези видатні дослідники: американці Ш.Чейні, Ф.Ваух та М.Гарді; англійська вчена Д.Менденхолл; російські архітектори В.Биков, М.Мосіна, Є.Окунєва, видатні українські фахівці в галузі театральної архітектури, професори В.Проскураков, В.Куцевич; сценографи світового рівня Ф.Кізлер, М.Фішер, Є.Лисик та багато інших вчених. В зв'язку з цим, не викликає сумніву актуальність досліджень архітектурної типології ландшафтних театрів, що має надати нове та свіже дихання процесу розвитку архітектури такого цікавого типу споруд, якими виступають відкриті театральні споруди.

Аналіз дисертаційної роботи Гуменник Інни Вадимівни «Розвиток архітектурної типології ландшафтних театрів в Україні», дозволяє сформулювати позитивний відгук щодо актуальності, ступеня обґрунтованості основних теоретичних положень, заключних висновків, практичних рекомендацій та достовірності, наведених в дослідженнях матеріалів.

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Дисертація «Розвиток архітектурної типології ландшафтних театрів в Україні», присвячена визначенню місця та ролі формування архітектури сучасних ландшафтних театрів, які автором трактуються, як окремий тип відкритих культурно-видовищних і дозвіллевих закладів в Україні. Особливо цінно, що дослідження здійснюється на прикладі формування видовищних споруд, які відображають культуру і ментальність українського народу, як найбільш синкретичної нації.

Аналіз змісту дисертації. Дисертація побудована за класичним взірцем та містить п'ять основних розділів, вступ, заключні висновки, термінологічний словник, список використаних літературних джерел та додатки. Загальний обсяг роботи – 349 сторінок, з яких 157 сторінок основного тексту, 66 сторінок таблиць, рисунків та ілюстрацій, бібліографічного переліку з 210 позицій та шести додатків.

У **Вступі** дисертації обґрунтована актуальність теми, сформульовані завдання і методи дослідження, об'єкт, предмет, мета, наукова новизна та практичне значення роботи.

Перший розділ *«Досвід створення та загальна класифікація ландшафтних театрів»* дисертації Гуменник І.В. присвячено вивченню генези ландшафтних театрів в світі та Україні в контексті часу та простору. Здобувачем в хронологічному порядку, із залученням ілюстративного матеріалу аналізуються культові об'єкти праслов'ян на території України; досліджується архаїчний та елліністичний період становлення амфітеатрів; вивчаються відкриті театри часів Відродження; характеризуються особливості архітектури зелених театрів XVII-XVIII ст.; проводиться аналіз формування архітектури літніх театрів в СРСР та радянській Україні. Завершується аналіз розвитку відкритих театрів дослідженням характерних ландшафтних театрів в природному, історичному та урбанізованому середовищах в різних країнах світу в реаліях XX-XXI століття.

Узагальнюючи розглянутий світовий та вітчизняний досвід генези ландшафтних театрів здобувач в Розділі 1 виокремлює та класифікує відкриті театри за основними критеріями; наводить перелік архітекторів-дослідників, що присвятили свою діяльність вивченню театральних споруд та питанням сценографії на відкритому просторі.

Крім того, в Першому розділі проводиться аналіз впливу українських традицій та ментальності населення на архітектуру національних ландшафтних театрів. Автором визначено риси, що характеризують архітектурну автентичність українських театрів просто неба, виокремлюють їхню дійову організацію від аналогічних відкритих театрів в інших країнах світу. Здобувачем визначена провідна роль Львівської архітектурної школи (під керівництвом проф., доктора архітектури В.Проскуракова) в процесі створення ландшафтних театрів на теренах України та наведено перспективи розвитку архітектури відкритих театрів на майбутнє.

В Другому розділі *«Методика досліджень та аналіз основних чинників формування архітектури ландшафтних театрів»* визначені: основна методологія обробки наукової інформації, літературних джерел, обґрунтовані

методичні засади дослідження факторів, що формують архітектуру та базові ознаки ландшафтних театрів.

В Розділі 2 проведено аналіз природно-кліматичних умов та географічного фактору на розміщення мережі ландшафтних театрів на всій території України. Здобувачем встановлено оптимальні зони розміщення театрів в певних регіонах України, визначено кількість відкритих театральних концертних майданчиків по областях країни та проаналізовано, як жанровість і чисельність глядацьких місць в залі впливають на рівень відвідуваності театралізованих вистав у мегаполісах та значних містах.

Автором була розроблена анкета, розповсюджена між трьома групами респондентів, а саме: між практикуючими архітекторами та сценографами; між організаторами театральних концертних діяльностей та між пересічними жителями міст країни, що охоче відвідують театралізовані заходи. За підсумками обробки результатів аналізу анкетування були сформовані аналітичні діаграми та графіки, в яких встановлено критерії оцінки популярності відвідування ландшафтних театрів в Україні. Наведені вище наукові дослідження лягли в основу розробки чинників, що формують архітектуру сучасних ландшафтних театрів.

Автором представлено три групи факторів класифікаційного поділу ландшафтних театрів: - за функціональним призначенням, параметрами та зоною розташування театру; - за архітектурно-композиційними та об'ємно-планувальними ознаками ландшафтних театрів; - за організацією сценічного простору та впливом засобів зеленої архітектури.

В розділі автором обґрунтовується вибір типу ландшафтного театру та наведено алгоритм застосування розроблених чинників впливу на архітектурну типологію театрів.

У Третньому розділі *«Характеристика архітектурної типології ландшафтних театрів для сучасних умов»* автором наукових досліджень охарактеризовані основні принципи, що формують архітектурну типологію для ландшафтних театрів сучасності.

Вперше запропоновано замінити термін «літній театр» в лексиконі театральної архітектури на поняття «ландшафтний театр». Обґрунтуванням даної пропозиції виявився факт зміни клімату на планеті, що призвів до суттєвого збільшення періоду сталого функціонування театрів просто неба протягом року.

Автором проаналізовано сценографічні прийоми, які формують основні параметри театру просто неба. Проведений аналіз схеми взаємозв'язків акторів та глядачів в системі «сцена-театрон» на прикладі класичного давньогрецького амфітеатру. За методикою, запропонованою В.Биковим, проаналізовано

різноманітні форми планшетів амфітеатрів ландшафтних театрів для кожного жанру вистави. Крім того, наведено принципи гармонійного взаємозв'язку при побудові ландшафтних театрів в урбанізованих зонах міської забудови та в садово-паркових зонах міста.

Підсумком Розділу 3 явилось формування пропозицій для комплексного компонування ландшафтних театрів в природному середовищі на основі тривимірної моделі, в якій враховано максимальну кількість елементів театральної інфраструктури.

У Четвертому розділі *«Архітектурно-конструктивні рішення та технічні засоби організації простору ландшафтних театрів сьогодення»* здобувач аналізує основні схеми організації сценічного простору під час вистави, багатоваріантну систему створення сценічного простору, а також архітектурно-конструктивні рішення ландшафтних театрів за наступними критеріями: - системою шумозахисту залу та огорожі із зелених насаджень; - схемою влаштування профілів амфітеатру та системи водовідведення з планшету глядацького залу; - організацією процесу евакуації глядачів та акторів з ландшафтного театру; - будівельно-конструктивними рішеннями при влаштуванні глядацьких місць; - основними конструктивними схемами покриття театральних споруд на відкритому просторі.

В Розділі 4 значна увага приділена новітнім технічним засобам та сценографічним прийомам, що забезпечують емоційне сприйняття театралізованого дійства у відкритому театрі XXI століття. Особлива роль в даному процесі в сучасних умовах відводиться цифровим електронним технологіям та комп'ютерному управлінню за роботою технічних засобів під час вистави.

Автором проаналізовано світовий та український досвід використання 3D-проекцій, голографічних, піротехнічних та спеціальних ефектів візуалізації. Вивчено досвід видатних світових сценографів М.Фішера та Ф.Кізлера і відомого художника сцени Є.Лисика, для застосування їхнього творчого доробку в процесі організації глядацько-сценічного середовища сучасного ландшафтного театру.

В П'ятому розділі *«Рекомендації щодо проектування сучасних ландшафтних театрів в Україні»* автором запропоновано вдосконалені загальні та спеціальні принципи формування архітектури ландшафтних театрів в Україні, рекомендовано засоби архітектури при організації глядацько-сценічного середовища театрів просто неба. Здобувачем розглянуто архітектурні прийоми, які слід застосовувати при проектуванні сучасних ландшафтних театрів, запропоновано практичні рекомендації до нормативної бази процесу проектування відкритих культурно-видовищних і дозвіллевих

закладів на території України, тобто до ДБН В.2.2-16-2019 «Будинки і споруди. Культурно-видовищні та дозвіллеві заклади».

Пропозиції автора включають наступні рекомендацій:

а) врахування оптимальних варіантів компонування глядацького залу та сценічного простору за режимом відкритості;

б) застосування ефективних схем розташування ландшафтного театру в різноманітному рельєфі та найбільш поширених варіантах міської забудови і природного оточення об'єкту;

в) використання розрахункових параметрів відстаней, геометричних розмірів, кутів нахилу та оптимальних схем орієнтації глядацько-сценічного простору за сторонами світу в різну пору доби при організації театралізованого дійства просто неба.

До кожного з п'яти розділів дисертації Гуменник І.В. сформульовано висновки за результатами наукових досліджень, проведених у відповідних розділах.

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, що сформульовані у дисертації, ступінь їх обґрунтованості і достовірності. Наукові положення, загальні висновки та практичні рекомендації, які сформульовані в представленій дисертаційній роботі Гуменник І.В. достатньо обґрунтовані, завдяки:

по-перше, аналізу та узагальненню світового та українського досвіду проектування ландшафтних театрів, впровадженню оригінальних методик анкетування та дослідження проблематики архітектурної типології відкритих театральних споруд та аналізу основних архітектурно-композиційних рішень театрів просто неба;

по-друге, розробці архітектурно-планувальних та об'ємно-просторових рішень організації глядацько-сценічного середовища сучасних ландшафтних театрів в Україні та світі;

по-третє, виявленню новітніх тенденцій облаштування ландшафтних театрів сучасними технічними засобами, в тому числі для 3D-меппінгових, голографічних та інших візуальних ефектів; спеціальним обладнанням для якісного звуку; комплексними системами організації освітлення відкритих театральних майданчиків тощо;

по-четверте, визначенню загальних та спеціальних принципів та засобів формування архітектури ландшафтних театрів в сучасній Україні.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи здобувача полягає в тому, що:

- вперше зібрано, систематизовано та запропоновано для внесення до наукового досвіду значний дослідницький матеріал, пов'язаний з проектуванням ландшафтних театрів в сучасних умовах в світі та в Україні;

- здійснено ґрунтовний аналіз об'ємного масиву інформації щодо генези ландшафтних театрів в часі і просторі;

- виявлено основні чинники та ознаки, що формують архітектурно-планувальні та об'ємно-просторові рішення ландшафтних театрів в природному, історичному та урбанізованому середовищах;

- вдосконалено існуючу архітектурну типологію ландшафтних театрів і розроблено оновлені принципи та засоби архітектурного проектування театрів даного типу в сучасних умовах;

- проведено анкетне опитування трьох груп респондентів, з метою визначення думки фахівців та пересічних відвідувачів стосовно необхідності створення в їхніх населених пунктах нових та реконструкції діючих ландшафтних театрів;

- виконано детальний аналіз застосування сценографічних прийомів, технічних засобів та методів використання новітніх цифрових технологій в організації ефективного звукового супроводу і якісного освітлення та використання яскравих візуальних (голографічних, піротехнічних) ефектів в ландшафтних театрах.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення роботи полягає у використанні отриманих теоретичних положень в експериментально-пошукових і реальних проектах ландшафтних театрів та включенні практичних рекомендацій в нормативну документацію для проектування театрів даного типу в Україні.

Повнота викладення наукових досліджень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях. Основні положення дисертації опубліковані у 9-ти наукових працях, зокрема в 7-ох статтях у фахових виданнях України, 2-ох публікаціях в міжнародних виданнях та 10-ти тезах конференцій і семінарів. Обсяг друкованих праць та їх загальна кількість повністю відповідають вимогам МОН України щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Зміст автореферату є цілковито ідентичним змісту представленої дисертації, в якій достатньо повно відображаються основні положення наукового дослідження.

Апробація результатів проведених здобувачем наукових досліджень. Основні положення та висновки дисертаційної роботи було викладено та обговорено на 12-ти науково-практичних заходах, а саме на: VI Всеукраїнській науковій конференції: «Архітектура: образ, естетика, емоційний контекст» (КНУБА, м.Київ, 2013р.); Міжнародній науково-практичній конференції:

«САПР ALLPLAN. Инновационное проектирование в архитектуре и строительстве» (КНУБА, м.Київ, 2014р.); Міжнародній студентській науковій конференції: «Актуальные проблемы архитектуры, строительства и дизайна» (МГТУ им.Г.И.Носова, м.Магнітогорськ, 2014р.); Всеукраїнській науковій конференції: «Історичний досвід і сучасні тенденції розвитку архітектури, дизайну, містобудування та образотворчого мистецтва» (ПолтНТУ ім.Ю.Кондратюка, м.Полтава, 2014р.); II Міжнародній науково-практичній конференції: «Актуальні питання сучасної науки» (м.Київ, 2014р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції: «Архітектура та екологія» (НАУ, м.Київ, 2014р.); Міжнародній конференції, присвяченій 125-ій річниці з дня народження Ф.Кізлера (ЧНУ ім.Ю.Федьковича, м.Чернівці, 2015р.); II Міжнародному науково-практичному конгресі: «Міське середовище – XXI ст. «Архітектура. Будівництво. Дизайн» (м.Київ, 2016р.); Міжнародній науково-практичній конференції: «Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати» (м.Братислава, Словаччина, 2016р.); Міжнародному студентському проектному семінарі по реновації актового залу I-го навчального корпусу Національного університету «Львівська політехніка» з розширенням театральних функцій (НУ «Львівська політехніка», м.Львів, 2017р.); II Міжнародній науково-практичній конференції: «Інноваційні технології в архітектурі і дизайні» (ХНУБА, м.Харків, 2018р.); Міжнародній науковій конференції присвяченій 15 річниці створення кафедри дизайну архітектурного середовища: «На шляху до архітектурної освіти і професії майбутнього» (НУ «ЛП», м.Львів, 2018р.).

Разом із позитивними якостями дисертаційного дослідження мають місце деякі недоопрацювання, стосовно яких слід висловити деякі **зауваження**:

1) В Розділі 1, в якому висвітлюється генеза формування архітектурної типології ландшафтних театрів в Україні, не всі авторські твердження підкріплені детальними теоретичними обґрунтуваннями (п.п.1.2, ст.53-57).

2) В Розділі 3 окремі ілюстрації, представлені у вигляді схем, графічних рисунків та фотографій, подані без ґрунтового аналізу наведеного матеріалу (п.п.3.2, рис.3.2.4 та рис.3.2.5, ст.131-132). Крім того, ілюстрації (стор.131-132) мають дрібний масштаб, що значно погіршує його сприйняття.

3) Загальний обсяг дисертації переобтяжений загальновідомою інформацією, яку можна скоротити. Наприклад, висновки до Розділу 4 (ст.189-190) можна було б скоротити вдвічі.

4) Представлені архітектурні прийоми проектування ландшафтних театрів в розділі 5 (п.п.5.2, стор.200-206) подані дещо декларативно. Крім того, доцільно було би наданий аналіз запропонованих архітектурних прийомів

розглянути раніше: у Розділі 4 (п.п.4.3), де автором досліджувались новітні технічні засоби та сценографічні прийоми в театрах просто неба.

5) В Розділі 5 (п.п.5.2, стор.205) наведено вибіркочу інформацію щодо рівня доступності до ландшафтних театрів маломобільних груп населення, яку можна було би представити у більш розгорнутій формі та, можливо, конкретизувати вже представлені рекомендації обґрунтуванням.

6) Мають місце окремі неточності в тексті Розділу 5 (п.п.5.3, стор.208), що носять суто редакційний характер, наприклад повтори терміну ландшафтний театр по декілька разів в одному і тому ж реченні.

Вказані вище зауваження носять методологічний та технічний характер, що не зменшує в цілому наукову і практичну цінність результатів дослідження та можуть бути враховані в подальшій роботі здобувача.

Висновок. Викладені міркування дають підстави стверджувати, що дисертаційна робота Гуменник І.В. на тему: «Розвиток архітектурної типології ландшафтних театрів в Україні» є цілісною та завершеною науковою роботою, а отримані в проведених дослідженнях теоретичні та практичні результати вирішують задачі окреслені поставленими в дослідженні завданнями. Оформлення дисертації та автореферату, в цілому, з врахуванням зазначених вище зауважень, відповідає діючим нормативним документам.

Обрана тема є перспективним напрямком досліджень і суттєвим авторським внеском у формування наукової платформи майбутніх планів та державних науково-технічних програм України щодо розвитку театральної інфраструктури.

Представлена дисертаційна робота відповідає вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій згідно з п.п.11,13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567, а її автор Гуменник І.В., заслуговує присудження наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.02 – «Архітектура будівель та споруд».

Офіційний опонент:
кандидат архітектури,
головний архітектор
проектів ПП «Аркона»



О.П. Кордунян